

SZAKDOLGOZAT

Nagyné Szarka Diána

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus

Óvodapedagógus alapképzési szak

Érzékenyítés a gyermekirodalomban

Belső konzulens: Dr. Domokos Áron

Egyetemi adjunktus

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Neveléstudományi intézet
Anyanyelvi és gyermekkultúra tanszék

Készítette: Nagyné Szarka Diána

Kaposvár

2024

Tartalom

1. Bevezetés, problémafelvetés.....	4
2. A fogyatékoság és az előítélet.....	7
2.1. A fogyatékoság fogalma és fajtái ismertetése.....	8
2.2. A fogyatékoság és az előítélet a történelemben.....	9
2.3. Mit jelent az előítélet?.....	13
2.4. Honnan ered az előítélet?.....	14
3. A fogyatékoság reprezentációja az irodalomban és a populáris kultúrában.....	15
3.1. A fogyatékoság reprezentációja a mesékben.....	17
4. Érzékenyítés.....	20
4.1. Az érzékenyítés fontossága.....	21
4.2. Mikortól érdemes elkezdni az érzékenyítést?.....	22
4.3. Érzékenyítés fontossága az óvodában.....	26
4.4. Érzékenyítés az óvodában meséken keresztül.....	28
5. Berkeiné T. Petrával végzett interjú elemzése.....	30
6. Összegzés.....	32
7. Felhasznált irodalom.....	33
8. Ábrajegyzék.....	36
8. Mellékletek.....	37

1.Bevezetés, problémafelvetés

1. illusztráció: *Vertebra alapítvány érzékenyítő logója. 2024*

“A szeretet közösséget teremt.
Ahol kiárad, ott virágba borul az élet,
és a feltétlen elfogadás örömeiben
begyógyulnak a sebek.”
(Simon András)

Érzékenyítés az óvodáskorban. A dolgozatom terjedelmi korlátai miatt elsősorban a mesékben megjelenő fogyatékoság jelentőségéről szeretnék beszélni. Nagyon fontosnak tartom a minél hamarabban elkezdett érzékenyítést, és erre egy nagyon jó eszköz lehet a mese.

A mesék olvasása fontos szerepet játszanak a gyermekek életében és fejlődésében. Ilyenkor alakul ki például a képzelő erő is. A mesék, versek kedvezően befolyásolják a produktív és a reprodukív képzelet fejlődését. A mese válasz a gyermek problémáira, elősegíti számára önmaga és a világ megértését. Az átváltozás-motívum oldja a kisgyermekben a kiszolgáltatottság-érzést és az ebből származó feszültséget (Nyitrai, 1995).

Ezért még fontosabbnak tartom a mesélést a gyermekek életében - akár már a kezdetektől fogva. A 3-6 éves kor, ami körbe öleli az óvodás kort, már pontosan az a kor, amikor nemcsak hallgatják a meséket, hanem már kezdik érteni, és egyre több kérdésük-felvetésük lesz a meséssel kapcsolatban. Ez a kor is beletartozik abba az időbe, amikor még fogékonyak a tanulásra, az új dolgokra. Ennek persze az is a hátránya, hogy nemcsak a jó dolgokat tanulják meg ilyen könnyen, hanem a negatív dolgokat is. Ilyen például az előítélet a másik emberrel szemben. Legtöbbször sajnós ezt mi, szülők neveljük bele a gyerekeinkbe, pedig ők természetüktől és születésüktől fogva elfogadóak. Nem úgy születünk, hogy előítéleteink vannak, ezt mind-mind később szerezzük az életünkben.

Ezért tartom fontosnak, az érzékenyítés elkezdését minél fiatalabb korban, hogy később, mikor ezek a gyermekek felnőnek, akkor is elfogadóak és befogadóak legyenek a fogyatékosokkal szemben. Amikor később főnökök lesznek, vagy csak olyan helyen dolgoznak, akkor ne nézzenek más szemmel azokra az emberekre, akik fogyatékosok, ne éreztessék velük azt, hogy

ők valamire nem képesek, hogy ne éreztessék velük, hogy ők mások. Persze valamilyen szempontból mások, mint mi, de ezt nem kell nekik negatívnak érezniük. Ehhez, már ilyen kicsit korban el kell kezdeni az érzékenyítést, a fogyatékosokkal való ismerkedést, akkor is, ha esetleg olyat még nem láttak vagy a családi és szociális környezetükben nincsen.

Erre van egy saját példám és tapasztalatom, ami a legjobban ösztönzött arra, hogy ezt a témát válasszam a szakdolgozatomban. Éppen akkor kezdtem el a középiskolát, amikor kiderült, hogy *idiopathiás scoliosis*om van, ami azt jelenti, hogy ismeretlen eredetű gerincferdülés van. Ennek mértéke és súlyossága dolgozatom szempontjából nem lényeges, de a műtéti határon álltam, illetve korzettem, azaz fűzőt írt fel az orvosom (2. illusztráció).. A középsuli első hónapjaiban jártunk, mikor a korzettemet megkaptam. Arra gondoltam én naivan, mivel nem mentem új suliba és az osztálytársaim is a régiek, ez nem lesz nehéz, hiszen ismernek. Ilyen helyzettel azonban még senki nem találkozott és nem is látott. Tudtam, hiszen előtte még én sem hallottam erről, nem is láttam sohasem fűzőt senkin. Meg is lett ennek az eredménye: elkezdtek kiközösíteni, csúfolni, másképpen kezelni, mint addig. Ehhez hozzá tett az a tény is, hogy *diszgráfiát* állapítottak meg nálam, és minden dolgozatnál plusz időt kaphattam, ha kértem. Ez a tény sem segített abban, hogy a csoporttársaim elfogadjanak olyannak, amilyen vagyok.

2. illusztráció *Saját korzettem*, 2017.

Jöttek a beszkatulyázások, minden, amit el lehet képzelni. Akkor nagyon örültem volna, ha lett volna erről valami fogalma a gyerekeknek, és nem kezeltek volna másképpen, hanem természetesen jött volna nekik, hogy ez micsoda és miért van. Azóta jobbnál jobb könyvek, mesék, cikkek és képregények készültek a témában, de amikor nekem szükségem lett volna rá, akkor még nem volt.

Fő kutatási kérdéseim:

1. Hogyan jelenik meg a fogyatékoság a gyermekirodalomban?
2. Miért fontos ez, az érzékenyítés szempontjából?
3. Miért fontos az érzékenyítés?

A fő kérdéseim, további kérdéseket vetettek fel benne:

- Miért csak mostanában lett elterjedt erről beszélni?
- Miért csak most jelentek az irodalomban is jobban?

- Miért nem beszélnek erről többet?
- Miért számít tabu témának?
- Akár egy családban akár egy intézményben?
- Az oktatásban miért nem veszik bele jobban?
- Miért nincs szó az elfogadásról megértésről?
- Miért nem olvasnak ilyen meséket, könyveket?
- Egyáltalán miért érezzük kínosnak/tabunak az olvasást?
- Miért érezzük a tudást kínosnak?
- Hogyan érezhetnek ezzel kapcsolatban az érintett embereket, gyerekeket?
- Milyen kérdéseik lennének a gyerekeknek?
- Mit érdemes nekik tisztázni?
- Milyen háttértudással érkeznek otthonról?
- Miért akarunk ítélkező gyerekeket nevelni mikor ők természettől fogva elfogadóak?
- Miert nincsenek ezek a könyvek jobban felkapva, hirdetve?
- Mi szülők miért nem olvasunk otthon a gyerekeknek?
- Miért nem buzdítjuk őket az olvasásra, az őszinte beszédre?

A célom az, hogy felhívjam mindenki figyelmét arra, hogy egy elfogadóbb társadalmat neveljünk. Lesznek emberek, akiknek a nézeteit már úgy sem tudjuk megváltoztatni. Erről beszélgettem Berkeiné T. Petra írónővel is. „Szerintem ezeket az embereket, ha megfeszülünk, sem tudjuk meggyőzni. Ők így gondolják és ennyi” (Berkeiné, 2024). Viszont arról már gondoskodhatunk, hogy a következő generációt, hogyan neveljük fel, milyen irányt mutatunk nekik. A jó irányba vagy a rossz irányba terelgetjük őket. Vagyis ez sem teljesen igaz, mert szerintem nincs ilyen, hogy jó vagy rossz, de egy jobb irányba terelhetjük a jövő nemzedékét.

Ezért tartom nagyon fontosnak ezt a témát, mert nem szeretném, ha a következő generációk, de ha szűkebben nézzük, akkor a saját gyermekem hasonlót élne át. Szeretném, ha a gyermekeknek lenne egy háttér tudása a fogyatékoságról, ha ezt a szót végre nem csúfolásként, negatívumként használnák. A természetükből fakadó elfogadást szeretném bennük tovább életetni és nem kiölni belőlük és erre buzdítani a szülő társaimat is. Sajnos ennek egy nagy nehézsége van, hogy már nem igazán olvasnak a szülők otthon a gyermekeknek, de mi óvodapedagógusok viszont olvasunk mindennap nap nekik, így ha szülők nem is, mi óvodapedagógusok megtehetjük a kezdő lépéseket egy jobb világ felé.

2. A fogyatékoság és az előítélet

„A dolgok sohasem olyanok, amilyenek.

Mindig aszerint alakulnak, hogy az ember mit

hoz ki belőlük.“

(Jean Anouilh, 2010)

A fogyatékoság és az előítélet kapcsolata egy nagyon mélyen gyökerező kapcsolat. Ennek a két fogalomnak nem szabadna egy cipőben járnia, de sajnos a fogyatékoság és az előítélet gyakran szorosan összefügg egymással a társadalomban. Az előítélet olyan előzetes meggyőződések vagy vélemények jelent, amelyeket az emberek egy adott csoport vagy egyének iránt táplálnak, anélkül, hogy alaposan megismernék vagy megértenék őket (Allport G. 1977).

Az előítéletek többségében negatív felvetésekkel járnak. Ha valaki valamilyen fogyatékoságról beszél vagy meglát egy fogyatékos embert, abban a pillanatban eszébe is jut egy gondolat, ami az előítéletekből származik. A fogyatékosággal élő emberek gyakran célpontjai lehetnek az előítéleteknek és a sztereotípiáknak, amelyek sajnos sokszor negatív formában jelennek meg.

„Ne ítéldetek és nem ítéltettek. Ne kárhoztassatok és nem lesz kárhoztatások. Bocsássatok meg és nektek is megbocsáttatik.“ (Lukács 6:37)

Az előítélet fogyatékosággal kapcsolatos megnyilvánulásai különbözőek lehetnek, például:

1. Sztereotípiák: Sok ember előzetes, általánosító véleményekkel rendelkezik a fogyatékosággal élő emberekről, amelyek gyakran nem tükrözik a valóságot. Ezek a sztereotípiák lehetnek negatívak és korlátozóak, és hozzájárulhatnak az előítéletes gondolkodáshoz.
2. Diszkrimináció: Az előítéletesség gyakran vezethet a fogyatékosággal élő emberekkel szembeni diszkriminációhoz vagy hátrányos megkülönböztetéshez különböző élethelyzetekben, például munkahelyen, oktatásban vagy társadalmi interakciók során. (Allport, 1977)
3. Stigmatizáció: A fogyatékosággal élő emberek gyakran szembesülnek azzal a stigmával, hogy eltérőek vagy különbözőek a többségi társadalomtól. Ez a Stigmatizáció gyakran szégyenérzetet és elszigeteltséget eredményezhet, ami tovább súlyosbítja az előítélettel és a diszkriminációval szembeni küzdelmet (Lányiné, 1996).

Az előítéletesség és a fogyatékoság közötti kapcsolat tovább súlyosbodik, ha figyelembe vesszük a hatalmi egyenlőtlenségeket és a társadalmi struktúrákat. Például a társadalmi normák és intézmények gyakran nem támogatják, vagy nem segítik a fogyatékosággal élő embereket, ami tovább növelheti az előítéletességet és a diszkriminációt (Allport, 1977).

Az előítéletesség leküzdése és az inkluzívabb társadalom létrehozása érdekében fontos az

oktatás, az empátia és megértés fejlesztése, valamint az olyan intézkedések és politikák elfogadása, amelyek támogatják a fogyatékossgal élő embereket és csökkentik az előítéleteket. (A fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai 1995.) Nem minden fogyatékossg egyenlő és egyforma, illetve nem szabadna, hogy a fogyatékossg negatív szóhasználatként legyen használva, de ez a mai modern világban eléggé elterjedt lett. Nincsenek „ártatlan” vagy „ártalmatlan” előítéletek. A szavak tettekké válnak, nem maradnak következmények nélkül, az előítéleteket kifejezésre juttató emberek szándékaitól függetlenül is (Erős, 2007).

Az előítéletek nagyon mélyről gyökereznek és nagyon messze nyúlnak vissza a történelmünkben, de erre majd későbbi fejezetben fogok kitérni részletesen.

2.1. A fogyatékossg fogalma, fajtái ismertetése

A [2013. évi LXII. törvény § \(1\)](#) meghatározza a fogyatékos személy fogalmát. A törvény alapján, az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja. (2013. LXII törvény)

A fogyatékossg nem egyenlő a betegséggel. Ha a WHO egészség meghatározását nézzük, „az egészség a teljes testi, lelki és szociális jólét állapota, és nem csupán a betegség hiánya”, ez alapján megállapíthatjuk azt, hogy a fogyatékossg nem zárja ki az egészséget, a fogyatékossg egy állapot és nem egy betegség (Könczei, 2009).

A fogyatékos embereket két csoportba tudjuk osztani. Lehet veleszületett, születésétől kezdve fennálló fogyatékossg, illetve valamilyen szerzett fogyatékossg is lehet. Ezen felül különböző típusokat különböztetünk meg.

- Mozgássérült. A fogyatékossg ezen típusa fiziológiai fogyatékossg, amit nehéz egységesen kategorizálni, mert súlyossága és kiterjedtsége eltérő lehet. Főbb típusai: Amputáció, ortopédiai elváltozás, agykárosodás utáni rendellenesség, petyhüdt végtagok.
- Látássérültség. A látássérültség, látászavar az éleslátásnál rosszabb látást jelent. Beszélhetünk teljes vagy részleges (fényérzékelés) vakságról vagy gyengén látásról.
- Hallássérültség. A halláskárosodás a hangok iránti érzékenység csökkenését jelenti. Beszéd-frekvencia alapján méri, erősségét decibelben adják meg. Ha az erőssége mindkét fülön legalább 30 decibel, akkor nagyothallásról beszélünk, ha mindkét fülön legalább 90 decibel, akkor siketségről beszélünk.
- Beszéd fogyatékossg. A beszédhiba nem csak a beszédkülönböző rendellenességeit értik,

hanem a vele járó írás-olvasási hibákat is. Némaságnak nevezzük a beszédre való tartós képtelenséget.

- **Értelmi fogyatékoság.** Olyan állapotot takar, amelyben az értelmi képességek jelentősen az átlagos szint alatt maradnak. Intelligenciacsökkenésről beszélünk a szakértők szerint ha a IQ mutató nem éri el a 70 pontot. Három súlyossági fokot különböztetünk meg: enyhe, közép súlyos és súlyos.
- **Autizmus.** Egy olyan idegi-fejlődési rendellenesség. Ami a csökkent mértékű szociális kapcsolatokban és kommunikációs képességekben illetve rendellenes viselkedési és érdeklődési mintázatokban mutatkozik meg.
- **Többszörös fogyatékoság.** Többszörös fogyatékoságról abban az esetben beszélünk, amikor több fogyatékoság együttes jelenlétéről van szó. Lehetnek egymástól függetlenek. Illetve egymás következményei. Abban az esetben, ha egymástól független fogyatékoságokról van szó, akkor halmozott fogyatékoságról beszélünk. Azonban ha az egyik a másik következménye, akkor megkülönböztetünk elsődleges és másodlagos fogyatékoságot. (Orbán, 2015. II.2.2.)

2.2. A fogyatékoság és az előítélet a történelemben

A fogyatékoság és az előítélet összefüggése több évszázadra visszanyúl a történelemben, és sajnos gyakran megjelent különböző kultúrákban és társadalmakban. Az előítéletek és diszkrimináció számos formában megjelentek a fogyatékosággal élő emberekkel szemben, és sokszor súlyosabbá tették az életüket és esélyeiket. Nézzük is a kezdetektől. A legjobban ezt Kálmán Zs. – Könczei Gy. foglalja össze a „*A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*” (2002) című műben.

A régi zsidóság életének egyik legjelentősebb dokumentuma volt a Tóra. Az öt könyv nem csak azt rögzíti alapvető szabályként az áldozatokkal kapcsolatban, hogy csak a hibátlan állat áldozható (Lev 22,21). Ennél sokkal többről van szó: „Senki..., akin hiba van, ne közeljék bemutatni Isten kenyerét... vak ember, vagy sánta, vagy csonka, vagy hosszú tagú, vagy az, akinek lába törött, vagy keze törött, vagy púpos, vagy törpe.” (Lev 21,17-20.) A szöveg további részei más szigorú tisztasági megköveteléseket is tartalmaznak. Ha valakinek leprás volt és beigazolódott, akkor ezt rágalmozásért kapott „gondviselészerű büntetésnek” tartották, a fertőzöttet tisztátalannak jelentették ki, és száműzték a táborból. Esetleges meggyógyulása után „formálisan újra fel kellett szentelnie magát Isten szolgálatára” (Hertz 1939, 115.), és visszatérhetett a közösségbe. Ha nem gyógyult meg akkor örök életében száműzetésben kellett élnie. „Boldog, aki gondol a szűkölködőre és a szegényre, az Úr megmenti majd a csapás napján.” (Zsolt 41,2.)

Az óegyiptomi kor a törpe növésű emberekkel kapcsolatban nyújtja a leginkább figyelemreméltó példákat. A törpeábrázolások közül kiemelkedik a Táncoló törpék szoborcsoport a XII. dinasztia idejéből, az i. e. XX. századból. A szociális rehabilitáció korai csúcsa: Szeneb, a törpe I. e. XXIII. sz. Mindemellett tetten érhető itt egy egészen sajátos, egészen egyedi mozzanat. Szeneb karrierjét, magas méltóságát ugyanis feltehetően nem egyedül mesterségbeli tudása, irányítói képességei révén érthette el. Szerepet játszottak vele kapcsolatban pozitív irányú „előítéletek” is: apró termete miatt. Hiszen voltak az egyiptomi népnek nem szép, de pozitív szerepet játszó törpe istenei. Ilyen volt Path, akinek a források alapján törpe alakja volt, de más törpe istenekről is esik szó. Ez is hozzá járulhatott Szeneb karrierjéhez és a pozitív előítéletéhez (Könczei 2002).

Ami a görög ember mindennapjait illeti, korabeli képzőművészeti alkotások az életnek olyan eseményeit és helyzeteit is pontosan rögzítették – például egy bányászokat ábrázoló korinthuszi agyagtáblácska az i. e. VI. század első feléből vagy a „gerendaprésben” dolgozók néhez munkája korai görög vázáképeken –, melyek súlyos és maradandó fizikai sérülés, belső szervi elváltozás közvetlen lehetőségét hordozták magukban (Könczei 2002). Számos módja volt a fogyatékosá válásnak Hellaszban a nehéz fizikai munkán kívül is, Ilyen volt a rengeteg

háborúskodás is. A csatában szerzett súlyos sérülést szenvedett harcosokat nagy megtiszteltetés érte akkoriban. Hérodotosz számos fogyatékosról tesz említést. Maiandriosz türe- nosz testvére például elborult elmével él (III. 145), Zópürosz, Dareiosz hadvezére önmagát csonkítja meg hadicselből: orrát is, fülét is levágja (III. 154). Kroiszosz egyik gyermeke siketnéma (I. 38), egy korinthuszi, a Labda nevű leány testi fogyatékosága miatt sokáig nem kap férjet magának. Később megszülető gyermeke, Küpszelosz azonban türannosz lesz (V. 92).

Sok férfit férfiasságától fosztanak meg, bosszú vagy „üzleti okok” folytán. A csonkítás, különféle testrészek lemetzése sajnos nemritkán asszonyoké is, gyakorta előforduló büntetésforma volt a korban, különösen a perzsák körében (VIII. 116, IX. 93, 112). Nagy számban előfordulnak ilyen példák a történelemben. Számottevő eleme a fogyatékosággal élő emberhez fűződő viszonynak a kor görög kultúrájában, hogy a fizikai fogyatékoságot szinte sosem párosították szellemi fogyatékoságokkal akkor még: „kész volt a királyokkal civakodni, és csak azért, hogy az argoszi nép mind rajta nevessen.

Legrútabb volt ő mind közt, aki Trója alá jött: kancsal volt és sánta a féllábára, a válla ferde, s a melle behorpadt volt, feje búbja csücsökben végződött, s tetején ritkás pihe szálai lengtek. Őt mind közt Akhilleusz és Odüsszeusz utálta leginkább; őket szokta gyalázni, de most ragyogó Agamemnont ócsárolta süvöltő hangon.” (Iliász, II. 214-222. – Devecseri Gábor ford.)

A történelem során a fogyatékosággal élő embereket gyakran kirekesztették és marginalizálták a társadalom periferiájára. Például az ókori Görögországban a fogyatékosággal élő emberek gyakran elzárva vagy elrejtve tartották, és nem voltak részei a társadalmi életnek vagy az oktatásnak. Az ókori Rómában is hasonló volt a helyzet, ahol a fogyatékosággal élőket gyakran tekintették "gyenge" vagy "haszontalannak"

Claudius, a császár maga is fogyatékosággal élt (Gyarmati 2000). Antónia, az anyja is azt mondogatta róla, hogy emberi szörnyszülemény, melyet a természet csak megkezdett, de nem fejezett be; s ha valakire a korlátoltság bélyegét akarta rásütni, azt szokta volt mondani:» Butább, mint az én Claudius fiam. (Suetonius 1994, 3.)

A középkorban és a kora újkorban a fogyatékosággal élő emberek gyakran a társadalom peremére szorultak, és gyakran szegények és koldusok voltak. Az európai történelem során sok országban különféle intézkedések és törvények fogadtak el, amelyek kirekesztették vagy korlátozták a fogyatékosággal élő emberek jogait és lehetőségeit.

Az ipari forradalom és az ipari társadalom fejlődésével együtt nőtt az intézményes diszkrimináció és az előítéletesség a fogyatékosággal élő emberekkel szemben. Például az intézményesített elmebeteg- és fogyatékoságügyi intézményekben gyakran borzalmas körülmények között éltek az emberek, és nem kaptak megfelelő kezelést vagy gondoskodást.

Az 1900-as években és későbbi évtizedekben az emberi jogok mozgalma és az inkluzív társadalomért folytatott harc sok országban javított a fogyatékosággal élő emberek helyzetén.

Az ENSZ 2006-os Egyezménye a Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól fontos lépést jelentett a fogyatékossgal élő emberek jogainak védelmében és az előítéletek leküzdésében. Bár még mindig sok munka van hátra az előítéletek és a diszkrimináció teljes leküzdésében, a történelem során láttunk pozitív változásokat és fejlődést a fogyatékossgal élő emberek jogai és lehetőségei terén. Az előítéletesség elleni küzdelem folytatása és az inkluzív társadalmak előmozdítása továbbra is fontos cél a jövőben (Könczei, 2002).

2.3. Mit jelent az előítélet?

Az előítélet egy előzetes és gyakran tudat alatti meggyőződés vagy vélemény, amelyet valaki vagy valami iránt kialakítunk anélkül, hogy alaposan megismernénk vagy megértenénk azt. Az előítélet egyfajta előzetes ítélet, amely befolyásolhatja viselkedésünket, gondolkodásunkat és reakcióinkat egy adott helyzetben vagy személy kapcsán. „Az előítélet – írja – csak visszatükrözi a személy általános gondolkodásmódját a világról, amelyben él” (Allport 1977: 263). Egy fajta háttértudásnak is mondható. A Honnan ered az előítélet fejezetben erre kitérek pontosabban is.

Az előítélet gyakran alapulhat társadalmi kategóriákban, például faj, nem, vallás, etnikum, szexuális orientáció vagy fogyatékossg alapján is. Az előítéletek lehetnek pozitívak vagy negatívak, és lehetnek következményei az előítélettel sújtott csoportokkal szembeni diszkriminációnak vagy előítéletességnek (Erős, 2007).

Az előítéletek nem magából az emberi természetből, az ember eredendő, belső pszichikus adottságaiból fakadnak. A kora gyermekkori és későbbi szocializáció, a családi és iskolai nevelés, a szűkebb és tágabb társas közeg, a média, a domináns kultúra az, ami átörökíti őket az egyik nemzedékről a másikra. Ezek a külső hatások formálják a személyiségen belül is az előítéletesség érzelmi-motivációs és megismerési-gondolkodási alapjait (Erős, 2007) .

Az előítéletesség általában a valóságos tapasztalatok vagy ismeretek hiányából eredhet, és gyakran a sztereotípiákra vagy az előítéletes környezetekre épül, nem pedig megalapozott háttértudásra. Maga a háttértudás hiányát jelzi. Az előítéletes gondolkodás megnehezítheti az ember másokkal való kapcsolatát, és korlátozhatja azoknak az embereknek az esélyeit és lehetőségeit, akik az előítéletek célpontjává válnak. Akadályozhatja az embereket egymással és önmagukkal való kapcsolatát (Lányiné, 1996).

Az előítélet leküzdése és az előítéletes gondolkodás elleni küzdelem kulcsfontosságú a társadalmi igazságosság és az egyenlőség előmozdítása szempontjából. Az előítéletesség elleni küzdelem magában foglalja az empátia és megértés fejlesztését, a sztereotípiák lebontását, az

oktatást és a párbeszédet az előítéletes gondolkodásról, valamint az inkluzív és támogató környezetek létrehozását, amelyek tiszteletben tartják a különféle emberek és csoportok egyéni értékeit és méltóságát. Változások már elkezdődtek, de még sok munka áll a társadalmunk előtt (Flamich, 2013).

2.4. Honnan ered az előítélet?

Az előítélet eredete több tényezőtől származhat, és gyakran összetett kulturális, társadalmi és pszichológiai folyamatokra vezethető vissza. Néhány fontos tényező, amelyek hozzájárulhatnak az előítéletek kialakulásához, a következők:

(Kálmán 2002)

1. Szociális tanulás: Az emberek gyakran tanulnak az előítéletes nézeteket és attitűdöket a környezetükből és a kultúrájukból. Például a családban, az iskolában, a baráti körben vagy a média hatására az emberek gyakran elfogadják vagy átveszik az előítéletes nézeteket másokról vagy más csoportokról.
2. Sztereotípiák: A sztereotípiák általában egyszerűsített, általánosított elképzelések egy adott csoportról vagy kategóriáról. Ezek a sztereotípiák gyakran torzítják vagy túlzottan leegyszerűsítik a valóságot, és hozzájárulhatnak az előítéletek kialakulásához, mivel az emberek hajlamosak a sztereotípiák alapján ítélni másokat.
3. Személyes tapasztalatok és érzelmek: Az egyéni tapasztalatok és érzelmek befolyásolhatják az emberek előítéleteit másokkal szemben. Ha valaki rossz tapasztalatokat szerzett egy adott csoportról vagy egyénről, ez hozzájárulhat az előítéletek kialakulásához és erősítéséhez.
4. Társadalmi kontextus: A társadalmi, politikai és gazdasági környezet is szerepet játszhat az előítéletek kialakulásában. Például a társadalmi egyenlőtlenségek, az identitáspolitikák vagy a gazdasági versenykörnyezet gyakran fokozhatja az előítéletek és a csoportok közötti rivalizálást.
5. Az ismeretek hiánya vagy hiányossága: Az előítéletek gyakran az ismeretek hiányából vagy hiányosságából erednek. Ha valaki nem ismeri, vagy nem érti megfelelően egy adott csoport vagy kategória tagjait, könnyen hajlamos lehet előítéletes nézetekre vagy attitűdökre. (Allport, 1977)

Az előítéletek kialakulása és fenntartása összetett folyamat, és gyakran számos tényezőt kell figyelembe venni a megértéséhez és kezeléséhez. Az előítéletek elleni küzdelem és az em-

pátia és megértés előmozdítása fontos lépések a társadalmi igazságosság és az egyenlőség előmozdításában.

A jelenben egyre több ezzel a témával foglalkozó mozgalmat véltem felfedezni. A társadalmunk kezd egyre nyitottabb lenni a tanulásra és remélem, egy jobb világot tudunk létrehozni. Ahol már a fogyatékossgal élő embereknek sem kell elrejtőznie és félennie a társadalmi nyomástól. (Erős, 2007)

3. A fogyatékossg reprezentációja az irodalomban és a populáris kultúrába

A fogyatékossg témája az irodalomban nagyon sokféle módon jelenik meg, és több évszázadra visszamenően megtalálható. A fogyatékossg irodalmi megjelenése az emberek érzelmi, fizikai és társadalmi küzdelmeit, valamint az ezekkel járó társadalmi, kulturális és politikai kérdéseket is érinti. Az irodalomban megjelenő fogyatékossg gyakran olyan karakterek formájában tárul elénk, akik fizikai vagy mentális akadályokkal küzdenek.

3. illusztráció *Egy sima és egy fordított* 2017

Ezek a karakterek lehetnek hősök vagy anti-hősök, és az írók általában arra törekszenek, hogy emberi oldalukat hangsúlyozzák, és bemutassák, hogyan küzdenek meg a korlátokkal.

A fogyatékossg megjelenése az irodalomban sokszor lehet inspiráló és tanulságos, lehetővé téve az olvasók számára, hogy megértsék és azonosuljanak azokkal az egyénnel, akik más módon élik az életüket. Az irodalom segíthet abban is, hogy áthidalja a társadalmi szakadékokat és előítéleteket a fogyatékossgal élő emberekkel szemben. Ebben fontos szerepet játszik az olvasás megszerettetése a fiatalokkal (Flamich; Hoffmann 2014).

A fogyatékossg témájának irodalmi kezelése számos műfajban megjelenhet, például regényekben, novellákban, versekben és drámákban egyaránt. Ezek a művek általában mélyreha-

több betekintést nyújtanak az emberek életébe és küzdelmeibe, és gyakran hozzájárulnak a társadalmi tudatosság növeléséhez és az együttérzés fejlesztéséhez.

4. illusztráció Schuster Barbara: *A hátam mögött* 2020

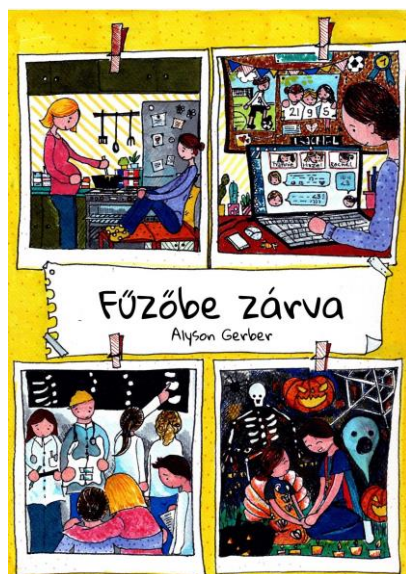

A fogyatékoság reprezentációja az irodalomban és a populáris kultúrában fontos társadalmi és kulturális kérdés, amely széles körű vitákat és elemzéseket generál.

A fogyatékosággal élő emberek megjelenítése az irodalomban és a populáris kultúrában jelentős hatással van az emberek szemléletére és hozzáállására, valamint azokra az előítéletekre és sztereotípiákra, amelyek a fogyatékosággal kapcsolatban léteznek.

Az irodalomban és a populáris kultúrában megjelenő fogyatékoság reprezentációja változatos lehet. Néhány mű a fogyatékoságot tragikus sorsként vagy akadályként jeleníti meg, míg mások inkább az emberek erősségeit és túlélési képességeit hangsúlyozzák. Fontos megérteni, hogy minden mű más és más megközelítéssel közelíthet a témához, és nem minden megjelenítés tud pontos lenni.

5. illusztráció *Gerincferdüléssel élő gyermekek, felnőttek könyve* 2011

Az irodalom sokszor segít abban, hogy az olvasók azonosuljanak és megértsék a fogyatékosággal élő emberek mindennapi küzdelmeit és élményeit.

A populáris kultúrában is sokféle megjelenési forma létezik a fogyatékosággal kapcsolatban. Filmek, televíziós sorozatok, képregények és más műfajok gyakran foglalkoznak ezzel a témával. Fontos azonban megjegyezni, hogy a populáris kultúrában a fogyatékoság reprezentációja gyakran egyszerűsített vagy sztereotipizált lehet, és nem mindig tükrözi a valóságos tapasztalatokat és élményeket. (Hegedüs 2009).

Összességében fontos, hogy az irodalom és a populáris kultúra által megjelenített fogyatékoság reprezentációja ne csak a szórakoztatás célját szolgálja, hanem hozzájáruljon a társadalmi tudatosság növeléséhez, az előítéletek leküzdéséhez és az empátia fejlesztéséhez a fogyatékosággal élő emberek iránt.

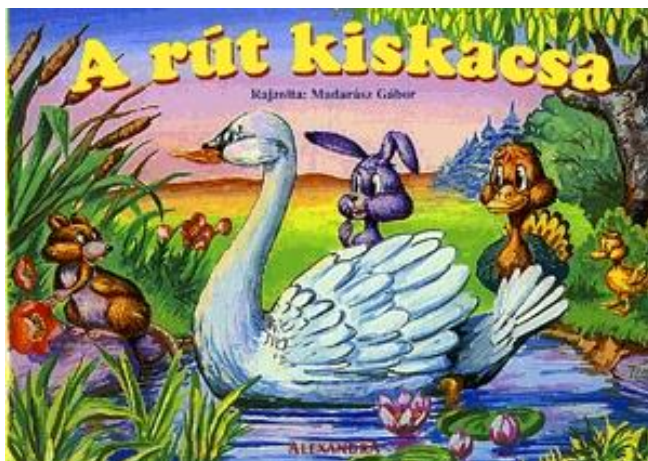

3.1. A fogyatékoság reprezentációja a mesékben

"A cselekvés síkján a játék, a szellem síkján a mese áll a gyermekhez a legközelebb."

(Hermann A. 1995)

7. illusztráció *A rút kiskacsa* borító

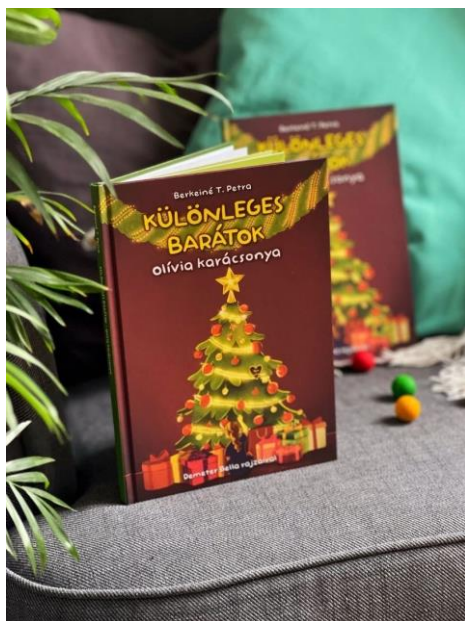

A fogyatékoság reprezentációja a mesékben évszázadokon keresztül jelen van/volt, bár nem mindig egyértelmű vagy nyílt módon. A mesék gyakran olyan műfajok, amelyek az emberi tapasztalatokat és érzéseket tükrözik, és így a fogyatékoság témája is megtalálható bennük, bárhol is ez az emberi életben megjelenik.

Néhány mese ténylegesen foglalkozik a fogyatékoság témájával, például a "A szépség és a szörnyeteg" vagy "A rút kiskacsa", ahol a főszereplők külsőjük miatt megkülönböztetést szenvednek el.

Ezek a mesék tanulságokat hordoznak az elfogadásról, a belső értékek fontosságáról és az előítéletek leküzdéséről. A mese könyvek is egyre több foglalkozik a fogyatékosággal ilyen például Berkeiné T. Petra *Különleges barátok* című regénye vagy Ambrus Izabella *Fundi óvodába megy* című mese könyv. Ezek a könyvek nem régiben jelentek meg a könyvpiacra. Régebben ez nem volt annyira elterjedt téma a mesék körében, vagyis nem ennyire nyíltan kezelték a fogyatékoságot a műmesékben. Inkább használták az előítéletek megerősítésére, mint annak a leküzdésére, viszont most ez változott és másik irányból közelítik meg a fogyatékoságot (Flamich 2014).

8. illusztráció Berkeiné T. Petra *Különleges barátok*, Olívia karácsonya 2021

Ebben a szellemben írták az alábbi műveket:

- Bartos Erika *Őrangyal*
- Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela *Mimi és Liza.*
- Loványi Eszter *Kuku és barátai*
- R. J. Palacio *Az igazi csoda Auggie*
- *Zac a játszótéren*
- Agnés Lacor: *Lili*
- Móra Ferenc *A kis bicebóca*
- Gimesi Dóra: *Felhőbárány*
- Boldizsár Ildikó: *Kutyaolimpia*

Más mesékben a fogyatékoság inkább metaforikus formában jelenik meg, például az elveszett vagy megsérült szervként, melyet a hős vagy a hősnőnek helyre kell állítania a történet során. Ezek a mesék gyakran az újjáéledésről, a gyógyulásról vagy a teljességről szólnak.

Fontos megérteni, hogy a fogyatékoság reprezentációja a mesékben gyakran korlátozott vagy idealizált lehet, és nem mindig tükrözi a valóságot. Sok mese a gyógyítás és a teljesség motivációját hangsúlyozza, ami nem mindig felel meg a valós életben a fogyatékosággal élő emberek tapasztalatainak. Ebből a szempontból fontosnak tartom azt is, hogy olyan mese könyveket is olvassunk a gyermekeinknek ahol nem mindig „boldogan“ zárul a történet. Kell realitás és a tudás a gyermekeknek, persze a megfelelő korban és érettségben.

Azonban a mesék lehetőséget kínálnak arra, hogy a fogyatékoság témáját könnyedebb és gyermeki módon kezeljék, és segíthetnek az olvasóknak, különösen a gyerekeknek, abban, hogy megértsék és elfogadják a különféle élethelyzeteket és embereket. Ne legyen nekik ismeretlen, új helyzet, hanem felkészültebbek legyenek, illetve a megfelelő háttértudással rendelkezzenek (Honti, 1995).

Vannak olyan vélemények is, melyek szerint a gyermektől távol kell tartani minden ijesztőt és szomorút, csak a kellemes dolgokat, az élet napos oldalát kell bemutatni neki.

Véleményem szerint ez helytelen felfogás: a nehézségek, kudarcok, akadályok - sőt, a tragédiák is - az élet természetes velejárói. A mese a gyermek szintjén ábrázolja nézeteltéréseket, és a számára érthető módon közöl ezekre megoldást. A jó mindig győzedelmeskedik, a gonosz pedig elnyeri méltó büntetését. Ez optimizmusra és kitartásra buzdít: hiszen azt fejezi ki, hogy a küzdelem meghozza gyümölcsét. Előnyös, ha a gyermeknek a nehéz helyzetek megoldására vannak elképzelései úgy, hogy ezeket nem saját magának kellett kikísérleteznie. Bármennyire beleéli magát a mesébe, a mesetudat kialakulása után pontosan tudja, hogy a hallott történet "csak" mese (Nyitrai, 1995:23).

Teljes mértékben egyet értek Nyitrai Ágnes felfogásával miszerint nem csak a jót kell megmutatni a gyerekeknek. Kellenek nekik olyan mesék is, aminek nem mindig happy end a vége. Nem kell feltétlen, hogy tragédia legyen a könyv vége, de legyen egy kis realitás a mesékben is. Hiszen, mivel jobban tudnánk őket felkészíteni az életre, mint történetekkel, mesékkel és beszélgetéssel. Ha mindig óvjuk őket minden rossztól és fájó körülménytől, akkor egy burokban nevelt gyermeket fogunk kapni, aki egy hatalmas arcra esést fog kapni a világtól. Sokkal jobb, ha egy talpra esett mindenre kész gyermeket nevelünk. Persze, mindennek meg van a saját ideje. A gyermek fejlődésétől és értelmi szintjétől, felfogásától függ, hogy mikor és mibe avatjuk be a gyermeket. Hiszen, nem minden élethelyzetet ért és fog fel minden korban, de mindenki ismeri a saját gyermekének a képességeit és határait.

Összességében a fogyatékoság reprezentációja a mesékben egy összetett és sokrétű terület, amely a műfajoktól, az időtől és a kultúrától függően változhat. A mesék lehetőséget kínálnak arra, hogy a fogyatékoság témáját megvitassák és feldolgozzák, miközben tanulságokat hordoznak az emberi tapasztalatokról és az elfogadás fontosságáról (Szekeres, 2012).

4. Érzékenyítés

A gyerekek képesek elfogadni egymást, de tanítani kell őket erre!

9. illusztráció *Érzékenyítő plakát 2019*

Az érzékenyítés lehet tudatos vagy tudatlan, tervezett vagy spontán nevelés, amely empátiára, és a normálistól való eltérés elfogadására nevel. Az érzékenyítés olyan elvi felvilágosítás vagy gyakorlati nevelést jelent, aminek célja, hogy valaki könnyebben elfogadja azokat az embereket, akik különböznek tőle vagy eltérnek a megszokottól.

Az érzékenyítés olyan folyamat, amelynek célja az emberek tudatosságának és empátiájának növelése olyan kérdésekkel, problémákkal vagy csoportokkal kapcsolatban, amelyekre korábban kevés figyelmet fordítottak, vagy amelyekkel nem voltak kellően tisztában. Az érzékenyítés gyakran olyan társadalmi kérdésekre fókuszál, mint például a fogyatékos-ság, a rasszizmus, a szexizmus, a homofóbia vagy az egyenlőtlenségek (Honti 1995).

A fogyatékos-ság érzékenyítése különösen fontos annak érdekében, hogy a társadalom jobban megértse és támogassa a fogyatékos-sággal élő embereket. Ez magában foglalhatja a fogyatékos-ság valóságát és kihívásainak jobb megértését, az előítéletek és sztereotípiák leküzdését, valamint az inkluzív és támogató környezetek kialakítását (Flamich 2014).

Az érzékenyítés különböző formái léteznek, például:

1. Oktatás és felvilágosítás: Az oktatás fontos eszköz az érzékenyítésben. Iskolákban, egyetemeken és más oktatási intézményekben oktatási programokat lehet kidolgozni a fogyatékos-sággal kapcsolatos tudatosság és együttérzés növelése érdekében.
2. Kommunikáció és média: A média és a kommunikáció terén kiegyensúlyozottabb és pozitívabb megjelenést kell biztosítani a fogyatékos-sággal élő embereknek. Az ilyen típusú megjelenések segítenek megtörni az előítéleteket és hozzájárulnak az empátia növekedéséhez.
3. Események és művészeti projektek: Fogyatékos-sággal kapcsolatos események, kiállítások és művészeti projektek lehetnek hatékony eszközök az érzékenyítésben. Ezek az események

lehetőséget nyújtanak az embereknek arra, hogy közvetlenül találkozzanak és beszéljenek a fogyatékossgal élő emberekkel, és megértsék az őszinte élményeiket és tapasztalataikat.

4. Politikai és jogi intézkedések: A politikai és jogi intézkedések lehetnek hatékony eszközök az érzékenyítésben és az egyenlőség előmozdításában. Az olyan jogszabályok elfogadása és végrehajtása, amelyek megvédene és támogatnak fogyatékossgal élő embereket, segíthet az érzékenyítés folyamatában. (Nyitrai, 1995)

Az érzékenyítés fontos része a társadalmi fejlődésnek és az egyenlőség előmozdításának. Segít megteremteni az inkluzívabb és támogatóbb társadalmat, amelyben minden embernek lehetősége van teljes életet élni és hozzájárulni a közösséghez. (Hoffmann 2015)

4.1. Az érzékenyítés fontossága

Az érzékenyítés fontossága már a kezdetekben igen lényeges. Az emberek, elfogadóbbak ha látják, hogy mások is azok. Nem csak olyan társadalmi és szociális környezetben van szükség az elfogadásra ahol fogyatékos, más emberek vannak, hanem az egész világon szükség van az elfogadásra. Ehhez hozzá tartozik a befogadás is.

10. illusztráció *Érzékenyítő program plakátja 2012*

A „befogadás” tehát nem a fogyatékos befogadását

Jelenti, hanem a fogyatékossgal befogadását. (Kiss 2013) Az érzékenyítés rendkívül fontos az emberek közötti megértés, tisztelet és együttműködés előmozdításában. Ez az a folyamat, amely során az emberek megismerik és megérthetik mások különböző tapasztalatait, szükségleteit, érzéseit és távlatait (Gyulavári 1998)

A fogyatékosok befogadása egyelőre még kezdő szinten áll az országban. Kezdeményezések már vannak, de reméljük ez csak a kezdet és ez sokkal jobb szinten fog állni. Jelenleg még, mint munkaügyileg, mint az iskoláztatásban, nem állnak készen a fogyatékosok befogadására és ez visszavezethető a történelemre. Hiszen már

régen is, aki fogyatékosként született vagy szerzett fogyatékos lett, az nem dolgozhatott, nem csinálhatott semmit és még ki is közösítették, de, ha letelejére gondolunk akkor akik nem „egészségesként” született, annak esélyt sem adtak az életre. (Könczei, 2002) Az ilyen mélyről gyökerező előítéletet és fel fogást nagyon nehéz megszüntetni és változtatni rajta. Kis lépésekben kell haladni, lépésről-lépésre. Ehhez egy csodálatos kezdeményezés a könyvekkel való érzékenyítés már óvodás korban. Illetve egyre több érzékenyítő napokat szerveznek.

4.2. Mikortól érdemes elkezdni az érzékenyítést?

A kezdetektől érdemes elkezdni az érzékenyítést. A gyermekek agya szinte olyan, mint egy „szivacs” mindent magába szív és megtanul, megjegyez.

Ez az életszakasz képezi az alapját a későbbi fejlődésnek a meséhez, könyvhöz való viszony alakulásának tekintetében is: ha a gyermekben szinte a kezdetektől nem alakul ki a könyv- és meseszeretet, akkor ez egyre, kevésbé ill. egyre nehezebben történik meg a későbbi életévekben. Ez nehezen behozható hátrányt jelenthet mind érzelmi-, mind értelmi téren. Feltételezhető az is, hogy ha a szülő nem énekel, mondókázik, már a csecsemőkorú gyermekének is, nem nézeget képeskönyvet az 1 év körüli gyermekkel, egyre nehezebben kezdi el azt a későbbiekben (Nyitrai, 1995) Ezért is kulcsfontosságú már a kezdetekben elkezdni az érzékenyítést.

Az érzékenyítést soha nem lehet túl korán kezdeni, és folyamatos folyamatnak kell lennie az életünk során. Az érzékenyítés kulcsfontosságú a társadalmi tudatosság és az empátia fejlesztésében, és elősegíti az elfogadást és tiszteletet minden ember iránt, függetlenül attól, hogy milyen háttérrel vagy tapasztalattal rendelkeznek.

Az érzékenyítés már az iskoláskorban is jelentős szerepet játszik, ahol az oktatási intézményeknek lehetősége van oktatási programokat és tevékenységeket kínálni a sokszínűség, az inkluzív gondolkodás és a társadalmi igazságosság témáiban. Legelőször azonban az óvodában lehet elkezdni az érzékenyítést és az erre való felkészítést. Az óvodától az egyetemig és a felnőttképzésen át minden oktatási szinten fontos lehet az érzékenyítés bevezetése és fejlesztése. (Zászkaliczky ed.)

Az otthoni nevelés és a családi környezet is lehetőséget nyújt az érzékenyítésre. Szülők és gondviselők szerepe kiemelkedő fontosságú a gyerekek érzékenyítésében az elfogadás, a tisztelet és az empátia iránt. Az otthontörténi beszélgetések, történetek és példák segíthetik a gyerekek megértését és tudatosságát a társadalom sokszínűségével és az egyenlőségi kérdésekkel kapcsolatban. Viszont a beszélgetések száma csökkeni és rövidülni kezdett az évek előre haladtával és tartalmilag is megváltoztak. A mai felgyorsult és digitalizált világban már kezd el tűnni a beszélgetés és történetmesélés. Persze mellettük az olvasás is csökkenő tendenciát

mutat, pedig maga az érzékenyítést otthoni meséléssel is lehetne előre mozdítani.

Emellett a különböző közösségekben és szervezetekben is lehetőség van az érzékenyítés előmozdítására. Olyan kezdeményezések és programok szervezése, amelyek lehetővé teszik az embereknek a különböző tapasztalatok és perspektívák megosztását, segíthet abban, hogy az emberek jobban megértsék egymást és támogatóbbak legyenek egymással szemben. (Szekeres 2012)

11. illusztráció *Autizmus világnapja plakát 2023*

Egyre több olyan programot, szabad délutánokat szerveznek, szervezetek illetve alapítványok is ahol nem csak, mint fogyatékos ember vehetsz részt hanem „egészséges“, „normális” emberként is részt vehetsz. Ilyen például a Vertebra alapítvány, ami szabad fog-

lalkozásokat és programokat szervez, gerincsérülteknek, gerincferdüléssel élőknek, illetve családjuknak és a kívülállóknak.

De lehet találkozni már „auti délutánokkal” ahol az autistákat és családjaikat hozzák össze különböző programokra. Ezek a programok és lehetőségek egy jó kezdeményezés a társadalmi előítéletek eltörlésére, illetve a fogyatékoságok megértésére.

12. illusztráció. *Vertebra alapítvány 2024*

De szerveznek már táborokat a scoliosisos gyerekeknek. Ami egy csodálatos lehetőség, ahhoz, hogy ne érezd magadat egyedül. Ne csak a szülők álljanak a gyerekek mögött, hanem tudják meg, hogy egy egész közösség áll mögöttük és nincsenek egyedül.

Az érzékenyítés soha nem áll meg, és mindig lehetőség van tovább fejleszteni és elmélyíteni azt az élet minden területén. Az életünk minden szakaszában tanulunk. Lehet valaki elítélő majd később megértő is. Mindig változunk, de ezért tennünk is kell. Fontos azonban, hogy az érzékenyítés ne csak egyszeri esemény legyen, hanem folyamatosan jelenjen meg az oktatásban, a családi környezetben, a munkahelyen

és a közösségi életben is.

Amikor az iskola létrehoz olyan kategóriákat, mint a kiváló tanuló, a tehetség, a lassú diák, a problémás fiatal, a tanulási nehézségekkel küzdő gyerek stb., akkor létrehozza azokat a típusokat, ahogyan a gyerekeket besorolják és róluk gondolkodnak (Kiss, 2013).

Ne az legyen, hogy elválasszuk a fogyatékosokat a társadalom többi rétegétől. Ez az elválasztás senkinek nem jó. A társadalom nagyobbik részében ezzel azt nyomatékosítjuk, hogy ki kell közösiíteni azokat az embereket, akik kicsit is mások, mint ők. A fogyatékos emberekben illetve azokban, akik, mások azt erősítik csak ezzel, hogy ők tényleg mások, kevesebbet érnek mint a többi társuk, de ez nem így van. Vagyis a fogyatékosok megbélyegzése nem önmagában fogyatékoságukkal történik, hanem azzal, hogy „kimaradnak”, vagy „alulmaradnak” a normális gyerek kategóriákért folytatott „versengésben” (Kiss 2013)

Ahogyan Kiss Viktor is mondja, nem feltétlen a fogyatékoságuk miatt érzik magukat kívülállónak. Itt most mondanék egy saját tapasztalatot is. A gerincferdülésem miatt végül műteni kellett a hátamat, ami azzal járt, hogy teljesen egyenes a hátam és nem tudom hajlítani, így voltak olyan tevékenységek a suliban, amit nem tudtam megtenni úgy mint a többiek és ezért éreztem magamat rosszul és ezért közösiítették ki mert én „béna” nem tudom csinálni. „Elfogadtak, csak nem barátkoznak velem.” (Flamich & Hoffmann: 2009)

De nem azért éreztem magamat rosszul, mert műtöttek, hanem mert kimaradtam a közös programból. Ezzel nagyon sokan így vannak sajnos, mint gyerekek, mint felnöttek. Akár a munka világában is megfigyelhetünk ilyen megkülönböztetéseket.

A fogyatékos kikerül a fogyatékosok csoportjából, de a normális-nem normális határmeghúzás hatálya alól nem kerül ki, ezért szükségszerűen a szélre szorul, egyfajta másodrendű, korlátolt, marginális szerepbe. A posztmodern társadalom a többséghez tartozás ideológiájának háttérben létrehozza a „másodrendű állampolgárok” csoportjait, akik ugyan jogot szereznek arra, hogy a társadalomban éljenek, de bele kell törödniük, hogy nem lehetnek eléggé „normálisak” ahhoz, hogy a társadalom által felkínált lehetőségekhez, helyzetekhez és élvezetekhez maradéktalanul hozzájussanak (Kiss 2013). Nem helyén való az emberek kategorizálása és beskatulyázása. Miért hozz létre a társadalom, különböző csoportokat folyamatosan? Nem kellene mindenhol különbséget tenni az emberek között, iskola, óvoda, egyetem, munkahely, egy esemény és még sorolhatnánk nagyon hosszan.

Ruth O'Brien az amerikai bírósági gyakorlattal igazolja ezt a tézist: egy nő, akinek nem lehet gyereke, a döntnökök szerint nem fogyatékos, mert sokaknak nem lehet gyereke, így élheti a „gyerektelen normális életet”. Egy másik nő, akit nem vettek fel jó munkahelyekre - például légitársaságokhoz - dolgozni, mert vastag szemüveget kell viselnie és nem hordhat kontaktlencsét, nem fogyatékos, mert élheti a „vastag szemüvegesek normális életét” - ami nem jogosít fel a divatközpontú szakmákban sikerre. (O'Brien, Ruth, 2004). Ez

szerintem szomorú, hogy a mai világban tényleg a kinézet miatt is hátrányt szenvedhet az ember, egy olyan dolog miatt, amiről ő maga nem is tehet. Akinek meg ténylegesen gondja van, például, hogy nem lehet gyereke őt meg semmibe nézi mindenki. Ezekkel az akadályokkal is lehetne nagyon sokat foglalkozni.

Az oktatásban nem szabadna hagyni, hogy ezek a gyermekek egyedül érezzék magukat, nem szabadna azt, hogy akinek nincs meg a megfelelő anyagi háttere és nem engedhet meg egy külön oktatási intézményt a gyermekének akkor az ő gyermekének szenvednie kell. Nekünk pedagógusoknak felkészülnünk kellene lennünk az ilyen helyzetekre, Ha már maga az intézmény fogadhat fogyatékos gyermeket, akkor az az intézmény legyen erre felkészülve 100%-ban.

„A fogyatékos tanulók számára a többségi oktatás magányos küzdelem.” (Brueggemann & Kleege, 2003)

Ne legyen kiközösítés, hanem a befogadást tanuljuk az oktatási intézményekben és arra tanítsanak minket, hogy megértőek legyünk. Nekünk, pedagógusoknak erre is kellene figyelni és ezt is tanítani kellene.

A folyamatos és következetes érzékenyítés hozzájárulhat egy befogadóbb és támogatóbb társadalom létrehozásához. (Zászkaliczky ed)

4.3. Érzékenyítés fontossága az óvodában

Az óvodában az érzékenyítés rendkívül fontos szerepet játszik a gyermekek szemléletének, viselkedésének és társadalmi tudatosságának kialakításában. Az óvoda az első olyan intézmény, ahol a gyermekek széles körű tapasztalatokat szerezhetnek a világról és az emberekről, és az érzékenyítés lehetőséget teremt arra, hogy ezeket a tapasztalatokat pozitív, befogadó és tiszteltetjes módon kezeljék. Az óvoda az első tanulási szint a gyermekek számára. Egy olyan korszakukban vannak, amikor a legtöbbet tanulnak és fejlődnek. Ezért is fontos már itt az érzékenyítés. (Balázs, 2000)

Néhány nyomós ok arra, hogy miért fontos az érzékenyítés az óvodában:

1. Diverzitás és inkluzív légkör előmozdítása: Az óvodai érzékenyítés segít megteremteni egy olyan környezetet, ahol minden gyermek elfogadottnak és támogatottnak érzi magát, függetlenül attól, hogy milyen háttérrel vagy tapasztalattal rendelkezik. Az érzékenyítés révén a gyermekek megismerhetik és megérthetik a különféle kultúrák, hagyományok, nyelvek és családformák sokféleségét. Illetve a fogyatékos embereket is megismerhetik és a különféle fogyatékosságokat is.
2. Empátia és megértés fejlesztése: Az érzékenyítés segíti a gyermekeket abban, hogy megértés és tiszteletben tartsák mások érzéseit, tapasztalatait és szükségleteit. Az empátia kialakítása már az óvodában elkezdődhet olyan tevékenységek révén, amelyek lehetővé teszik a gyermekek számára, hogy megismerjék mások szemszögét és megértsék az érzelmeiket.
3. Előítéletek és sztereotípiák leküzdése: Az óvodában az érzékenyítés lehetőséget kínál a gyermekek számára, hogy felismerjék és kezeljék az előítéleteket és sztereotípiákat, amelyekkel találkozhatnak a különböző csoportokkal vagy kategóriákkal kapcsolatban. Sajnos már ebben a korban szembesülünk azzal, hogy rengeteg sztereotípiával és előítélettel rendelkeznek a gyermekek. Az érzékenyítés révén a gyermekek megtanulhatják, hogy minden ember egyedi és értékes, és hogy a különbségek okot adnak a tanulásra és az együttműködésre.
4. Pozitív viselkedési minták kialakítása: Az érzékenyítés az óvodában lehetőséget kínál arra, hogy pozitív viselkedési mintákat alakítsanak ki a gyermekek, például tisztelet, együttműködés és befogadás. Az ilyen viselkedési minták segíthetnek a gyermekeknek abban, hogy egészséges társas kapcsolatokat alakítsanak ki és kialakítsák az önállóságot és az együttműködést. (Flamich, 2015)

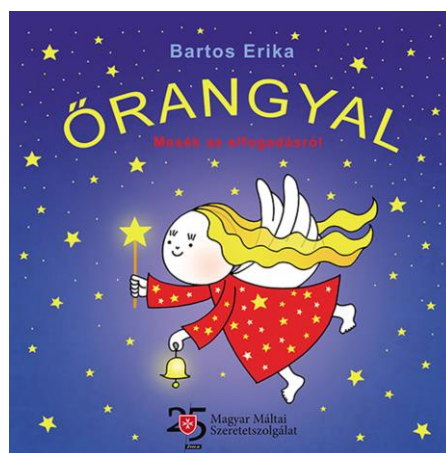
Az óvodai érzékenyítésnek sokféle formája lehet, például történetek, játékok, dalok, tevékenységek és beszélgetések révén. Az óvónők és pedagógusok kulcsszerepet játszanak az érzékenyítésben, és segíthetnek a gyermekeknek abban, hogy megértsék és értékeljék a világ sokszínűségét és az emberek sokféleségét. Erre egy nagyon jó lehetőség a meseolvasás, ami egyébként is nagyon fontos szerepet játszik a gyermekek életében. Kulcsfontosságú szerepe van az olvasásnak az óvodások életében. (Flamich, 2013)

4.4. Érzékenyítés az óvodában meséken keresztül

A mese olvasása kiváló lehetőség az érzékenyítésre az óvodai környezetben. Az óvodai meseolvasás révén számos társadalmi, kulturális és érzelmi témát lehet feldolgozni, ami segíti a gyermekek megértését és az elfogadó attitűd kialakulását.

1. Sokszínűség és inkluzivitás: Válasszunk meséket olyan témákról és karakterekről, amelyek tükrözik a sokszínűséget és az inkluzivitást. Olyan meséket válasszunk, amelyekben különböző etnikumok, kultúrák, családstruktúrák vagy fogyatékoságok szerepelnek, és beszéljünk a gyermekekkel ezekről a különféle identitásokról és élményekről. Ilyen például: *Mese ország mindenkié*
2. Érzelmi intelligencia: Az érzelmek fontos szerepet játszanak a meseolvasás során. Válasszunk meséket, amelyek segítenek a gyermekeknek megérteni és kifejezni az érzelmeiket, valamint az empátiát és az együttérzést mások iránt. Beszéljünk a mesékben szereplő karakterek érzelmi tapasztalatairól és hogyan kezelik azokat.
3. Előítételek leküzdése: A mesék lehetőséget kínálnak az előítételek és sztereotípiák feldolgozására és leküzdésére. Válasszunk olyan meséket, amelyek támogatják a pozitív és elfogadó hozzáállást mások iránt, és beszéljünk a gyermekekkel az előítételek káros hatásairól és hogyan lehet ezeket felismerni és kezelni.
4. A közösségi értékek megerősítése: A mesék gyakran hordoznak tanulságokat és értékeket a közösségi együttműködésről, barátságról és segítőkészségről. Válasszunk olyan meséket, amelyek segítenek a gyermekeknek megérteni és gyakorolni ezeket az értékeket, és beszéljünk a mesék üzenetéről és hogyan alkalmazható a mindennapi életben.
5. Önazonosság és önbizalom: Válasszunk olyan meséket, amelyek segítik a gyermekeket abban, hogy megerősítsék az önazonosságukat és az

13. illusztráció *Őrangyal* borító 2020

önbizalmukat. Olyan karaktereket válasszunk, akikkel a gyermekek azonosulni tudnak, és akik inspirálják és bátorítják őket a saját egyediségük és erejük felismerésére. (Nyitrai 1995)

Az óvodai meseolvasás lehetőséget kínál az érzékenyítésre és a pozitív társadalmi változás előmozdítására a gyermekek körében. Fontos, hogy az óvodai nevelők és pedagógusok megfelelően válogassanak és alkalmazzanak meséket, amelyek segítik a gyermekek szociális, érzelmi és kulturális fejlődését, és hozzájárulnak egy elfogadó és befogadóbb társadalom kialakításához. Nyitrai Ágnes pedig képességfejlesztő segítőtársként tekint a mesére, mert szerinte a mese a kritériumorientált fejlődést segíti elő (2009, 2010, 2012, 2016).

A meseolvasás rendkívül fontos és jelentős szerepet játszik az óvodai nevelésben, és számos előnyt kínál a gyermekek fejlődése és tanulása szempontjából. (Büki 1995)

Mért fontos a meseolvasás az óvodában:

1. Nyelvi fejlődés támogatása: A meseolvasás segíti a gyermekeket abban, hogy megismerjék és megtanulják az új szavakat, kifejezéseket és nyelvi szerkezeteket. A meseolvasás gazdagítja a gyermekek szókincsét és segít fejleszteni a nyelvi érzéket és a kifejezőkészséget.
2. Kreativitás és képzelőerő fejlesztése: A mesék világa tele van képzeletbeli lényekkel, helyszínekkel és kalandokkal, amelyek segítik a gyermekeket abban, hogy fejlesszék a kreativitást és a képzelőerőt. A mesék olvasása inspiráló és szórakoztató élményt nyújt, amely segít a gyermekeknek elmerülni a történetek világában és elképzelni saját kalandjaikat.
3. Tanulás és ismeretszerzés: A mesék gyakran hordoznak tanulságokat és értékeket, amelyek segíthetnek a gyermekeknek abban, hogy megértsék a világ működését és a társadalmi normákat. A mesék olvasása lehetőséget kínál arra, hogy a gyermekek megismerjék a különböző kultúrákat, hagyományokat és értékeket, és fejlesszék az együttérzést és a toleranciát.
4. Kapcsolatok és közösségépítés: A mesék olvasása közös élményt jelenthet az óvodai közösség számára, és segíthet az óvodásoknak abban, hogy kapcsolatokat alakítsanak ki egymással és az óvónőkkel. A mesék olvasása lehetőséget kínál az interaktív beszélgetésekre és megbeszélésekre, amelyek elősegítik az együttműködést és a szociális készségek fejlődését.
5. Önálló olvasási szokások kialakítása: Az óvodában elkezdett meseolvasás ösztönzi a gyermekeket az önálló olvasási szokások kialakítására és az olvasás szeretetének kialakítására. Az óvodáskorú gyermekeknek rendszeresen találkozniuk kell a könyvekkel és a meseolvasással, hogy meg tanulják értékelni az olvasást és az irodalmat.

Összességében a meseolvasás rendkívül fontos az óvodás gyermekek fejlődése és tanulása szempontjából. A meseolvasás lehetőséget kínál az élményszerzésre, a tanulásra és a szórakozásra, és segít az óvodásoknak abban, hogy kreatív, nyitott és tudásszomjas felnőttekké váljanak. Ezen belül pedig számos szociális készséget is lehet vele fejleszteni. Az elfogadást, és a társadalmi normákat. (Nyitrai 1995)

5. Berkeiné T. Petra írónővel végzett interjú elemzése

Berkeiné. T. Petra történetével még 2020-ban a covid 19 alatt találkoztam a social médiában. Már akkor nagyon megfogott az írásaival, beszédstílusával és az élet szemléletével. Ekkor már volt egy kislánya, Olívia, akinek folyamatban volt a betegségének a feltárása. Aztán 2021 tavaszán megkapták a diagnózis: CTNNB1 szindróma. Sosem hallottam erről ezelőtt, Magyarországon ő volt az első, akit beregisztráltak ezzel a betegséggel. Innentől kezdve még tüzetesebben követtem az ő életüket, Olívia fejlődését, fejlesztőit és csak csodáltam őket. Csodáltam Petra kitartását, és a hatalmas szívét. Persze, azóta már eltelt 4 év, hogy elkezdtem követni az életüket, közben nekik is született még egy gyermekük és közben én is édesanya lettem. Eközben meg jelent 4 érzékenyítő mese könyve.

Az első mese könyv 2021 szeptemberében jelent meg *Különleges barátok* címmel (Dani története)

5. Honnan jött a *Különleges barátok* cím?

Mikor az első mesekönyv végére értem, akkor annak ez van az egyik záró mondatában. Ott villant be, hogy ez jó főcím lenne.

A történet egy kerekesszékes kisfiú történetét mutatja be. „A könyv szereplői óvodások, így már egészen kicsi, 3-4 éves kortól ajánlom. Betűtípusnak gyerekbarát stílust választottunk, ezért a nagyobb gyerekek önállóan is olvashatják. A cél az volt, hogy a szöveg könnyen elképzelhető legyen képek nélkül, a képek pedig könnyen értelmezhetőek legyenek szöveg nélkül, ezáltal a kisebb gyerekek önállóan is el tudják majd mesélni. Elég jól sikerült ezt megvalósítani.” (Berkeiné T. Petra, 2021. augusztus) Úgy emlékszem, én is szerettem volna előrendelni, de körülbelül fél nap alatt elkapkodták, így lecsúsztam róla és már csak a második nyomtatás során tudtam beszerezni, azóta meg már mind a 4 könyv a polcomon pihen, és előszeretettel olvasunk belőle esténként és nézegetjük napközben a kislányommal.

„Szeretném azt hinni, hogy egy nagyon jó beszélgetés indító. Egyáltalában nem toladóak a mesék. A gyerekek és a szülők annyit beszélnek róla, amennyi jól esik mindenkinek. Nem egyszerű témák ezek és talán egy mankó a könnyebb megértéshez.” (Berkeiné T. Petra) Ez tényleg így van, nagyon jó beszélgetés indító tud lenni, mint gyermekek mind a szülők között. Vittem már be magammal dolgozni az óvodába és a gyerekeknek nagyon tetszettek a történetek és nagyon sok kérdésük volt, ami a könyvhöz csatlakozott. Érdekes volt hallgatni, hogy ők mit értenek és fognak fel belőle és például mi pedagógusok, hogyan nézünk ezekre a könyvekre. De nem csak a gyerekeknek, hanem az óvodapedagógus munkatársaimnak is nagyon tetszettek, volt, aki beszerezte a saját csoportjának a könyveket, de volt, aki otthonra is szerzett be a gyermekének. Találkoztam szülőkkel, akik megkérdezték, hogy milyen könyvet olvastunk, ma mert

az ő gyermeke egész este arról beszélt és szeretne otthonra is ilyen könyvet, hogy tudják olvasni.

7. Milyen visszajelzéseket kapott eddig a szülőktől és a gyerekektől a könyvei kapcsán?

*Nagyon szeretik szerencsére. Aki megvette az elsőt, annak az összes megvan már. Ritka az, aki-
nek csak 1-1 rész van benne. Minden gyerek mást szűr le belőle. Van, aki azt, hogy nem szabad
csúfolódni, van, aki ugyanúgy lovagolni jár. Valaki kerekesszékkal is találkozott már. Van, aki
szeretne, mert a sok sétában elfárad a lába mindenki mást fog meg belőle.*

Ahogy az interjúban is elhangzik, a gyermekek ezerféleképpen értelmezhetik ezeket a könyveket, teljesen új szemléletet nyitottak az én szemem előtt is. Beszélgetni kell ezekről a témákról! Beszélgetni a szülő társainkkal, hiszen egy gyermek mért nem olvas, vagy mért nem olvasnak nekik ilyen könyveket? Mert a szülő nem veszi meg. A szülő próbálja óvni a gyermeket a világ ezen oldalától, de ezzel nem, teszünk jót a gyermekeknek, mint, ahogyan azt ők gondolják. Nem szabad a gyermekeket elzárni e témák elől, segíteni kell nekik a témák megértésében és felfogásában.

Az interjú második felében próbáltunk az érzékenyítés és a társadalmi elfogadás rejtelmeibe is beleásni magunkat. A társadalom többségében úgy vélekedik a fogyatékosokról, hogy ők a nem normálisak. Vannak a normális illetve nem normális emberek, így fekete-fehéren és pont.

A világ nem ilyen fekete vagy fehér, de az embereket, akik ezt így gondolják, az ő nézeteiket már nagyon nehéz megváltoztatni vagy egy teljesen új irányba terelni. Lehet próbálkozni és kell is próbálkozni, de ez egy hosszú folyamat. Amíg az oktatásban sem szűnnek meg a kirekesztések és kiközösítések, amíg nem szűnik meg az, hogy egy embert bele kényszerítünk olyan helyzetbe, ahol ő kényelmetlenül és nem jól érzi magát, addig még nagyon sok minden kell változtatni az országunkban. Nem szabadna kényszeríteni az embereket, hagyni kellene, hogy ők maguk döntsenek erről. A fogyatékosoknak is meg kellene adni a lehetőséget, hogy dönthessenek arról, hogy milyen oktatásban szeretnének részt venni, és nem azért kell nekik külön oktatási intézménybe járniuk, mert az oktatás nem áll készen a „más“ emberek befogadására. Ez még sajnos egy nagyon hosszú folyamat lesz. Jó irányba halad a társadalmuk e téren és nem szabad hagyni, hogy ez a téma elnémuljon. Erre is egy csodás lehetőség ezeknek a mese könyveknek a létrejötte.

6. Összegzés

Dolgozatom fő célja az érzékenyítés megismertetése és módszereinek a felkutatása volt. Ezen belül szerettem volna felmérni, hogy a gyermekirodalom a fogyatékossgot, hogyan jeleníti meg. Ezen belül a gyermekirodalomban a fogyatékossg megjelenítését, hogy az oldják, meg az írók.

Összeségében minden kérdésre választ kaptam, ami felmerült bennem a dolgozatom készítése során. Ilyen kérdések voltak, hogy: Miért számít a fogyatékossg sokszor tabu témának akár egy családban akár egy intézményben? Az oktatásba miért nem emelik bele jobban? Miért van alig szó az elfogadásról-megértésről? Miért nem olvasnak ilyen meséket, könyveket? Egyáltalán, miért érezzük kínosnak/tabunak az erről való olvasást is? Miért érezzük a tudást kínosnak? Az érzékenyítés, mint fogalom már régóta jelen van a társadalmunkban, de igazán fontossá és jelentőssé talán az elmúlt 10 évben nőtte ki magát teljesen. Az érzékenyítés, mint megközelítési mód, különféle témákkal foglalkozik. Alapjában olyan elvi felvilágosítás vagy gyakorlati nevelés jelent, aminek célja, hogy valaki könnyebben elfogadja azokat az embereket, akik különböznek tőle vagy eltérnek a megszokottól. Ez egy folyamat és nem egy egyik napról a másikra végbemenő dolog. Hosszú és küzdelmes út áll az érzékenyítés előtt, főleg a gyermekirodalom tekintetében. Ha meséről beszélünk, akkor mindenkinek egy tündérmese, varázsmese vagy népmese jut eszébe, de nem egy hétköznapi témát feldolgozó műmese. Ezek a mesék mindenféle témát feldolgoznak most már, olyan színvilággal, fogalmazással, ábrával és szóhasználat-tal, hogy egy gyermeknek is érthető és élvezhető legyen. Ezen belül maga az olvasás is egy nagyon fontos tevékenység a gyermekek életében. Kihat a fejlődésükre, szókincsükre, beszéd-készségre, a fantáziára és a képzelőerőre is. De a szülő-gyermek kapcsolatot is erősíti. Magabiz-tosságot ad egy gyermeknek, megoldóképességet, helyzetfelismerést. Ehhez persze, a megfe-lelő könyveket kell olvasnunk együtt a gyermekekkel. Arról is vannak már felvetések, hogy, azok a gyermekek, akiknek a szülők olvasnak, ők előbb kezdenek el beszélni. Dolgozatomban elkészített interjú egy csodálatos írónővel, Berkeiné T. Petrával készült, aki a szívéen viseli az érzékenyítést és a fogyatékos emberek sorsát, és mindent megtesz azért, hogy terjessze ezt a témát, eleinte család körében, aztán az ismerősök később a könyvei által az egész világon terjeszti a „különleges“ emberek életét.

Maga az érzékenyítés igen fontos a társadalmunk következő generációjának a nevelé-séhez. Szeretném, ha az a társadalom, amiben a gyermekem nő fel, az egy elfogadó és befogadó társadalom lenne, ehhez meg elengedhetetlen az érzékenyítés, minél előbb elkezdni, már a legkisebb korban. Az óvodában a 3-6 éves korosztály számára már rengeteg ilyen könyvet lehet találni, ami ilyen témákkal foglalkozik. Ezek fontosságára szeretném felhívni a figyelmet a dol-

gozatommal, hogy merjünk ilyen könyveket olvasni a gyerekeknek és merjünk ezekről beszélni. Ne számítsanak tabu témáknak a közösségben, a fogyatékoság legyen egy természetes részt vevője ez életünknek és ne ördögtől valónak számítson. A jövőre nézve szeretném, ha ez a téma minden családban, oktatásban, munkahelyen általános és megszokott témává válna, nem tabuként, hanem természetes, hétköznapi témaként lenne kezelve. Szeretném megtalálni azt a módszert, ami mindenkit megfog, hogy azokat az embereket, akik még mindig távolinak érzik ezt a témát és még mindig a régi berögzült sztereotípiákat részesítik előnyben, hogy valahogy ezeket az embereket is, ha csak egy kicsit is, de jobb útra lehessen téríteni. Tudom, hogy nem lehet megváltoztatni az egész világot egy nap alatt, azt is tudom, hogy ez egy hosszú folyamat, és így sem fog mindenkit elérni ez a téma, de hiszem, hogy a változás elkezdődött. Hiszem, hogy lehet hatni az emberekre, a nélkül is, hogy ezt a saját tapasztalatuk, rossz élményük miatt változna meg.

A változás, ami egy ítéletek nélküli társadalmat fog felépíteni, ahol az emberek elfogadóbbak, megértőbbek és segítőkészebbek. Ahol, nem kirekesztik és kiközösítik azokat az embereket, akik „mások“, hanem befogadják és segítik őket. Ahol az oktatási intézmények is készen fognak állni az ilyen gyermekekre. Ahol a „mássággal“ küzdő „különleges“ emberek is egyenlőnek érezhetik magukat, és ami a legfontosabb: jól érezhetik magukat az életükben.

7. Felhasznált irodalom

- Allport, G. (1977): *Az előítélet*. Budapest: Gondolat.
- Ambrus I. (2016): *Fundi az óvodába megy*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Balázs A. (1998): *Autista a testvérem!* Budapest: Kapocs Kiadó.
- Balázs A. (2000): *Az autista gyermekek az óvodában és az iskolában*. In Illyés Sándor (szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. Budapest: ELTE BGGYFK.
- Bartos E. (2020): *Őrangyal*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat.
- Berkeiné T. P. (2021): *Különleges barátok*. Budapest: Magánkiadás.
- Büki P. (1995): A népmese és a mentálhigiéne. *Új Pedagógiai Szemle*, 45(3), 48-58
- Brueggemann, Brenda Jo–Kleege, Georgina (2003): Gently Down the Stream: Reflections on Mainstreaming. *Rethoric Review*, 22(2) 174-183
- Couser, G. Thomas (2009): *Signifying Bodies - Disability in Contemporary Life-Writing*. The University of Michigan Press.
- CoE (1996): *Children and Adolescents. Protection within the European Social Charter*. Strasbourg, Council of Europe. 1-22.
- Forrás: https://rm.coe.int/1680474a4b?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTA-AAR1m5QpwMekh2jKuRkSqwWUGcYTvk461HBH5Qcr1EoO-ZePLjgTyz0MEY72U_aem_AfeGBMeFKFjVoxcUeMv9rxtloPRe0FqHOEb-vvw4wdq2Xeh4sxvnFnfBeEHOBd6hpOp_IfcgYJGT9VPr8Vo2yGtJ
- Erevelles, N. (1996): *Disability and the Dialectics of Differences*. Disability & Society,
- Erős F. (2007): Irányok és tendenciák az előítéletek kutatásában. *Educatio*, 25(1), 3-9.
- Escarpit, R. (1979): Are the Patients Human? In Alperovitch, In A. – Daubal, F. T. – de Grémy, F. (szerk.): *Evaluation of Efficacy of Medical Action*. Amsterdam, New York: Oxford, North-Holland,
- Flamich M.–Hoffmann R. (2013): *A sztereotípiákon túl – a fogyatékoság irodalmi ábrázolásainak kritikai és kritikus elemzése. A Kulcskompetenciák fejlesztése a formális, a nem formális valamint az informális tanulás során társadalmi kohézió és esélyegyenlőség érdekében*. Konferencia, Veszprém: Kézirat.
- Flamich M. — Hoffmann R. (2014): Fogyatékos hősök mesékben és a mindennapokban, a kulturális fogyatékoságtudomány szerepe a pedagógusképzésben. Koós I. — Molnár B. (eds) *A tanítóképzés múltja, jelene III*. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó. pp. 56-68.
- Flamich M.— Hoffmann R. (2015:) Meddig kísért még a múlt? A kulturális fogyatékoságtudomány szerepe, perspektívái a diverzitás megismerésében, elfogadásában és tiszteltében. In: Hernádi I. & Könczey Gy. (eds): *A felelet kérdései között*. Budapest: ELTE BGYK. pp. 48-68.

- A fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai* (1995): Budapest: Mozkáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége.
- Gyulavári T. (1998): A fogyatékossgal élő személyek jogai az Európai Unióban. *Esély* 5(3), 3-19.
- Hegedüs L.— Ficsorné Kurunczi M.— Szepessyné Judik D. — Pajor E. — Könczei Gy. (2009): *A fogyatékossgügy hazai és nemzetközi története*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, pp. 25-110.
- Hoffmann R. – Flamich M. (2014-2015): (Dis)kurzus a sztereotípiákról. *Pedagógusképzés*, 12-13(41-42), 93-106 Doi: 10.37205/TEL-hun.2014-2015.06
- Honti J. (1995): *A mese világa*. Budapest: Elek Nyomda.
- Kerekesová K.—Moláková K. – Salmela A. (2016): *Mimi és Liza*. Budapest: Scholar.
- Kálmán Zs. – Könczei Gy. (2002): *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kiss V. (2013): *A nemzetközi és hazai fogyatékospolitika a 21. században*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- Könczei Gy. (2009): *Fogyatékossgtudományi fogalomtár*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Lányiné Engelmayer Á. (1996): Az értelmi fogyatékossg definíciója és hatása az érintett személyekre; és Terminológiai változások századunk második felében. In Uő: *Értelmi fogyatékosok pszichológiája. I*. Budapest: BGGYTF.
- Loványi E. (2015): *Kuku és barátai Ismerjük meg közösen a segítőkutya világát! Igaz történetek alapján*. Budapest: I&E Kft.
- Nyitrai Á. (1995): *A Mese a vers és a képeskönyv szerepe a bölcsődés gyermekek életében és fejlődésében* Szeged: József Attila Tudományegyetem. (Disszertáció).
- O'Brien, Ruth (2004): *Voices from the Edge*. Oxford - New York, Oxford University Press.
- R. J. Palacio (2017) *Az igazi csoda Auggie Budapest*, Könyvmolyképző Kiadó Kft
- Szekeres Á., Perlusz A. & Takács I. (2012) „...egy ideális világban csak így szabadna tanítani...” Gyógypedagógusok véleménye az integrációval kapcsolatban. In: Zászkaliczky P. (ed.) *A társadalmi és az iskolai integráció feltételrendszere és korlátai*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Zac a játszótéren* (2020): Budapest Biogen Hungary Kft
- Z. Kiss A. (2020): *Különleges testvérek* (h.n.)

8. Ábrajegyzék

1. Illusztráció Vertebra Alapítvány 2023. 4. oldal Forrás: Alapítvány honlapja
2. Illusztráció Saját korzettem 2017. 5. oldal Forrás: Saját kép
3. Illusztráció Egy sima egy fordított, Egyesület az inklúzióért 2024 15. oldal Forrás: Egyesület az inklúzióért honlap
4. Illusztráció Schuster Barbara A hátam mögött 2020 16. oldal Forrás: Vertebra honlap
5. Illusztráció Alyson Gerber: Fűzőbe zárva, Gerincferdüléssel élő gyermekek, felnőttek könyve 2011 16. oldal Forrás: Vertebra alapítvány honlapja
6. Illusztráció Vertebra alapítvány, Scolio magazin, 2024 17. oldal Forrás: Vertebra alapítvány honlapja
7. Illusztráció Madarász Gábor: A rút kiskacsa, 2002. 17. oldal Forrás: Moly.hu
8. Illusztráció Berkeiné T. Petra Különleges barátok 2021 18. oldal Forrás: Berkeiné T. Petra instangram oldala
9. Illusztráció Túróczi Réka Lujza első helyezett egyéni pályaműve. 2019 20. oldal. Forrás: Autizmussal élő gyermekek Facebook csoportja
10. Illusztráció Ilyenek vagyunk, Érzékenyítő program plakátja 2012. 22. oldal Forrás: Érzékenyítő program honlapja
11. Illusztráció Autizmus világnap plakát, 2023. 24. oldal Forrás: Autizmus világnapja honlap
12. Illusztráció Vertebra alapítvány. Korzettes és gerincműtött tábor plakátja 8-18 éves korig 2024 24. oldal Forrás: Vertebra alapítvány honlapja
13. Illusztráció Bartos Erika Órangyal, Mesék az elfogadásról 2020 28. oldal Forrás: Moly.hu

9. Mellékletek

1. Meséljen egy kicsit magáról! Régóta követem az életüket, így nagyon örültem neki mikor láttam, hogy könyvet fog írni. Persze, azóta már 4 könyv is megjelent, hogyan jött az ötlet, hogy könyvet fog írni ebben a témában?

Először egy teljesen más típusú könyvet szerettem volna írni. Az a diagnózishoz vezető útról szólt volna, de aztán valahogy beugrott, hogy nem nagyon vannak mesekönyvek ebben a témában és gondoltam, akkor írok egyet. Azóta pedig már négy is megjelent.

2. Ön szerint mi az, amit adni tud az embereknek az írásai által?

Szeretném azt hinni, hogy egy nagyon jó beszélgetés indító. Egyáltalában nem tolakodóak a mesék. A gyerekek és a szülők annyit beszélnek róla, amennyi jól esik mindenkinek. Nem egyszerű témák ezek és talán egy mankó a könnyebb megértéshez.

3. Mennyire volt nehéz egy ilyen mese könyvet megírni? Hiszen ezek nem csak egy egyszerű mesés könyvek, hanem a témájuk is nagyon fontos. Nagyon fontos történeteket dolgoznak fel.

Egyáltalán nem volt nehéz. Igazából a történetek voltak a legegyszerűbbek. Az illusztrációban sokkal nehezebb volt, hogy mindent át tudjunk adni.

4. Én korzettes gyermek voltam, így nagyon örültem volna, ha lett volna már erről is akkor mese könyv vagy bármi mert a környezetemben senki nem hallott róla addig. Ezért elég rosszul kezelték. Ezért számomra még fontosabbak ezek a könyvek. Mért pont ezeket a témákat választotta a könyvekbe?

Próbáltam általánosabb témákat választani, amikkel gyakrabban összefutnak az emberek a közösségekben.

5. Honnan jött a Különleges barátok cím?

Mikor az első mesekönyv végére értem, akkor annak ez van az egyik záró mondatában. Ott villant be, hogy ez jó főcím lenne.

6. Milyen korosztálynak ajánlja a könyveket?

Alapvetően 3 éves kortól a végtelenségig. De van aki bölcsibe vitte, szóval igazából mindenkinek szól.

7. Milyen visszajelzéseket kapott eddig a szülőktől és a gyerekektől a könyvei kapcsán?

Nagyon szeretik szerencsére. Aki megvette az elsőt, annak az összes megvan már. Ritka az, akinek csak 1-1 rész van benne. Minden gyerek mást szűr le belőle. Van, aki azt, hogy nem szabad csúfolódni, van, aki ugyanúgy lovagolni jár. Valaki kerekesszékkal is találkozott már. Van, aki szeretne, mert a sok sétában elfárad a lába mindenki mást fog meg belőle.

8. Nagyon fontosnak tartom az érzékenyítést minél fiatalabb korban elkezdni. Mért döntött amellett, hogy az lesz a témája a könyveknek?

A kislányom miatt. Mivel ő súlyosan fogyatékos, ezért ez egy fontos téma nekem is.

9. Gondolom Olívia volt a fő inspirációja a könyveknek, de esetleg van valamilyen másik személyes tapasztalat, ami erre sarkallotta Önt, hogy megírja ezeket a könyveket?

Nincsen.

10. Ebben a témában mik a kedvenc könyvei? Magyar akár külföldi könyveket is írhat.

Bartos Erika könyveit nagyon szeretem.

11. Van valaki, akire felnéz, esetleg olyan művész, akit példaképnek tekint, akinek a munkássága megihlette Önt?

Nincsen.

12. Mit gondol, a könyveken kívül mivel lehet még az érzékenyítést elkezdni a fiatalabb korosztálynál? Tudna néhány tanácsot adni a szülőknek, hogy hogyan fogjanak ehhez hozzá?

Beszélgetéssel. A fogyatékoság egy természetes dolog. Kezeljük is annak.

13. Szerinte az, hogy a „fogyatékosok” számára külön intézményeket hoztak létre, mint iskola, óvoda akár otthonok. Ezek mennyire segítik előre a társadalmi elfogadást a fogyatékosokkal szemben? Segíti őket a beilleszkedésbe az, hogy „elszeparálják” őket?

Szerintem ez nem fekete vagy fehér. Vannak olyan emberek, akiket nem lehet beilleszteni. Őket teljesen felesleges egy olyan helyzetbe kényszeríteni, amikben nem érzik magukat komfortosan.

14. Mit gondol a normális-nem normális felbontásról a társadalomban?

Én nyilván nem így látom. Számomra Olívia egy csoda. Nehéz vele? Persze. De nála tisztább lelkű embert nem ismerek. És nekem az a normális, hogy ő azért puszil meg vagy simogat meg, mert őszintén ezt érzi, nem azért, mert szeretne tőlem valamit cserébe.

15. Mivel lehetne ezen segíteni, hogy ezt a régi felfogást elfelejtsék végre az emberek és ne úgy nézzenek a világra, hogy csak jó és rossz van? Ehhez jó kezdett lehet az olvasással való ismer-tetés, érzékenyítés?

Szerintem ezeket az embereket, ha megfeszülünk, sem tudjuk meggyőzni. Ők így gondolják és ennyi. Nem az határozza meg a fogyatékos gyerekeket, hogy idegen emberek mit gondolnak róluk. A mesekönyvek abban segítenek, hogy a gyerekek nyitottabbak legyenek majd. A felnőt-tek, ha nem akarnak, sosem fognak változni már.

16. Mik a további tervei a jövőre nézve?

Rengeteg tervem van, sok feldolgozandó téma. Csak az idővel nem állok jól.

NYILATKOZAT

Nagyné Szarka Diána (név) (hallgató Neptun azonosítója: VTDBTP) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024.04. 26.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Nagyné Szarka Diána
A Hallgató Neptun kódja: VTDBTP
A dolgozat címe: Érzékenyítés a gyermekirodalomban
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi intézet
A konzulens tanszékének a neve: Anyanyelvi és gyermekkultúra tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024. év 04. hó 26. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.